

RINGMAJANDUSE
VÕIMEKUSE TÕSTMINE

Kaasamine ringmajanduse rakendamiseks

Autor: Mayri Tiido
Teeme Ära SA, 2023

KESKKONNAAGENTUUR

KLIIMAMINISTEERIUM

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

Teeme Ära
SIHTASUTUS

Sisukord

Sissejuhatuseks	3
Mis on kaasamine?	3
Kaasamine ringmajanduse rakendamiseks	4
Kaasamise ettevalmistus	6
Kaasamise meetodid	7
Kaasamise näited	8
Korduma kippuvad küsimused	9

Sissejuhatuseks

Mõttele, millisesse otsustusprotsessi sind viimati kaasati? Kas said kaasa rääkida mõne otsuse vastuvõtmisel töö juures või hoopis said valida filmi, mida perega vaadata? Nüüd püüa meenutada, kas tuleb ette ka olukord, kus oled jäetud kaasamata ja sind puudutavaid otsuseid on ilma sinuta vastu võetud. Milliseid tundeid tekitasid need olukorrad, kus said otsustusprotsessis kaasa rääkida ja kus ei saanud? Kas tekkinud tunded olid sarnased või erinevad?

Mis on kaasamine?

Tõenäoliselt ei leidu ühtegi inimest, kes pole tundnud nõrdimust või viha, kui tema eest on midagi otsustatud, ilma tema soove kuulmata. Niimoodi tegutsevad tänapäeva maailmas mõned autoritaarsed riigid. Demokraatlikus riigis tuleb inimeste soove kuulata ja kuulda võtta. Seda nimetatakse kaasamiseks.

Kaasamise all mõistetakse seda, et tehakse otsuseid koos nendega, keda need otsused mõjutavad, ning nendega arvestades.¹

Kaasamine otsuste tegemisse loob võimaluse vältida vigu ja saada paremaid tulemusi: saada põhjalikumalt infot tegelikust olukorrast ja huvirühmade eelistustest, koguda uusi ideid ning saavutada ka nende nõusolek, kellest sõltub otsuse ellurakendumise edukus. See aitab pikas perspektiivis säästa nii aega, raha kui ka tegijate närve.²

Rohkem sügavuti saab kaasamise kohta lugeda Riigikantselei tellimusel koostatud käsiraamatust "[Kaasamine avalikus sektoris ja vabakonnas](#)" ja lisaks toetuda [Kaasamise heale tavale](#).

¹ Riigikantselei. 2023. [Kaasamine ja osalemine](#).

² Hinsberg, H., Kübar, U. 2014. Kaasamine avalikus sektoris ja vabakonnas, Riigikantselei

Kaasamine ringmajanduse rakendamiseks

Enne kui edasi loed, mõtle, kes on ringmajanduse rakendamise osalised. Kas neil kõigil on samasugused vajadused ja soovid? Mis on sarnast? Mis on erinevat?

Ringmajanduse rakendamisel on kõikidel osalistel oma roll kanda:

- **avalik sektor (riik):** ringmajanduse võimaldamine seadustiku ja toetuste kaudu;
- **ettevõtted:** ringmajanduse visiooni elluvijad ja rakendajad toodete ja teenuste kaudu;
- **kodanikud:** ringmajanduslike toodete-teenuste nõudlus ja tarvitamine;
- **haridusasutused:** tööjõu ettevalmistus ringmajanduslike teadmiste ja oskustega;
- **kodanikuühiskond ja vabaühendused:** ringmajanduse huvikaitse ja teiste sektorite mõjutamine ringmajanduse rakendamiseks.

Mida täpsemaks minna, seda rohkem tekib osalisi juurde. **Ringmajanduses on oluline süsteemivaade**, seetõttu ei ole ilmtingimata vaja alati kaasata kodanikke, vaid just **osalisi, kellel võimuses on luua muutuseid** terves süsteemis.

Ringmajanduse teemadel kaasamiseks on hea tunda kaasamise eri liike (tabel 1).

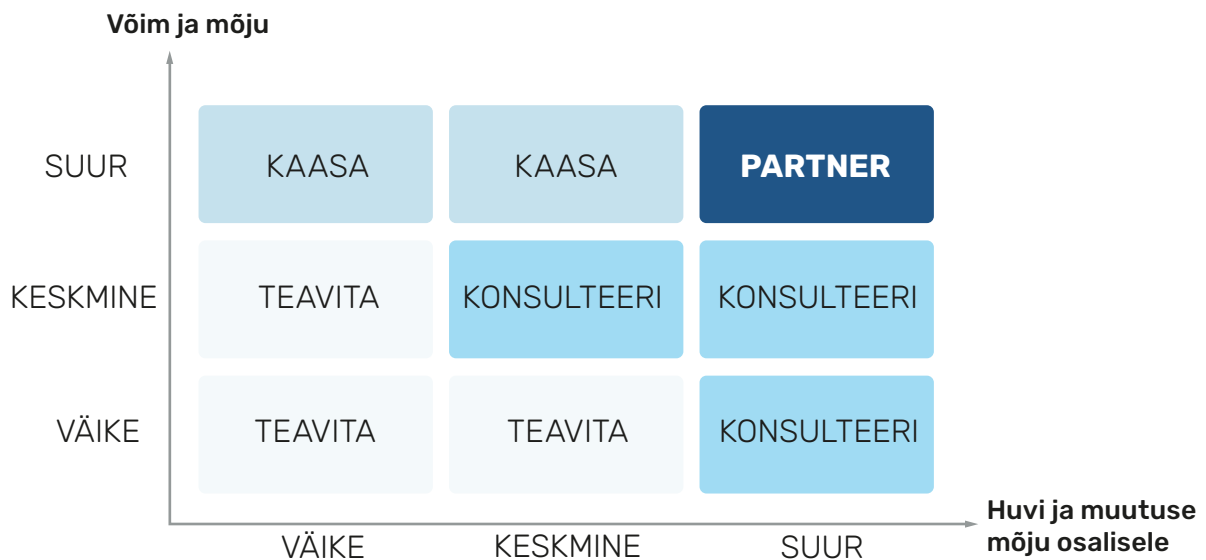
Tabel 1: kaasamise liigid³

Informeerimine	Konsulterimine	Koostöö	Partnerlus	Võimustamine
Objektiivse ja tasakaalustatud info pakkumine, mis võimaldab mõista probleemi, lähendusvõimalusi ja tehtud otsust.	Tagasiside ja ettepanekute küsimine ettevalmistatud analüüsile, lähendusvariantidele ja eelnõule.	Vastastikune suhtlemine ja arvestamine kogu protsessi vältel alates otsuse väljatöötamise kavatsusest kuni otsuse tegemiseni.	Pidev mitme-poolne koostöö eri otsustusprotsessides, ka mitteametliku suhtluse vormis.	Juhtiva rolli andmine osalejatele koos kõigi selleks vajalike vahendite ja õigustega.

Informeerimine on kõige passiivsem kaasamisliik, kus osalejate roll on üldiselt info vastuvõtmine. Iga järgnev liik eeldab osalejate suuremat pühendumust ja panust. Oluline on mõelda, mis tasandil eri osalisi kaasata. Mõne jaoks võibki olla sobilik informeerimine, samas teisega oleks vajalik partnerlus. Kaasamisliigi valimiseks võib abiks olla võimu ja huvi maatriks (joonis 1).

³ Hinsberg, H., Kübar, U. 2014. Kaasamine avalikus sektoris ja vabakonnas, Riigikantselei

Joonis 1: võimu ja huvi maatriks⁴

Kaasamise meetodide valikul tasub olla teadlik, mis on osalejate panustamise soov. Selleks on hea, kui osalejad on motiveeritud olema kaasatud. Motivatsiooni toetamiseks tuleb toetada kaasatava psühholoogilisi põhivajadusi:⁵

- **seotust:** et kaasatavad tunneks, et nende panus on väärtuslik, et nad on inimestena väärtustatud, neid kuulatakse ära ja nad on osa grupist;
- **kompetentsust:** kohtleme kaasatavaid austusega ja kui mõtlemaid inimesi, kes suudavad väljakutsetega silmitsi seista, pakume neile jõukohaseid ülesandeid – kaasamisprotsess peab olema neile arusaadav ja selge;
- **autonoomiat:** anname võimaluse ise otsuseid teha, ei suru neile oma mõtteid ja ideid peale, neile on antud võimalus ise mõtestada, miks on kaasamisprotsessis osalemine neile oluline.

Muidugi tuleb arvestada, et inimeste psühholoogiliste põhivajaduste olemus on palju nüansirikkam, kui siin kirjeldatud, ning nende õige toetamine on ka kunst, mis vajab harjutamist. Rohkem saab sellest lugeda Zero Waste koolituskäsiraamatu peatükist "[Õpimotivatsioon](#)".

Üks esmaseid viise psühholoogiliste põhivajaduste toetamiseks on näidata vestluspartneri vastu üles siirast huvi.⁵ See tähendab, et anname inimesele ruumi jagada oma mõtteid ja kuulame tõeliselt, ning viivitame enda ekspertarvamuse ja teadmiste jagamisega, sidudes selle siis teise inimese mõtetega.

Ringmajanduse teemad võivad kujuneda väga tuliseks, sest üldjuhul nõuavad need mingite protsesside teisiti tegemist. Olles teadlik osalejate põhivajadustest ja toetades neid teadlikult, saab juhtida struktureeritud arutelusid ja vaevata saavutada kaasamise eesmärgid.

⁴ kohandatud [International Association of Public Participation](#) materjali põhjal

⁵ Ryan, R. M., & Deci, E. L. 2017. Self-determination theory: Basic psychological needs in motivation, development, and wellness.

Kaasamise ettevalmistus

Hästi valitud kaasamise meetod toetab kaasamise eesmärki ja aitab seda täita. Kuid kõik ei sõltu ainult meetodist – tähtis on kontekst, usaldus osaliste vahel, piisav kommunikatsioon.

Enne meetodi valikut ja tegevuse disaini tuleks mõelda järgmiste punktide peale.⁶

- 1. Mis on kaasamise eesmärk?** Mida on vaja saavutada?
Kas kaasata on vaja ideede kogumiseks, teadmiste jagamiseks, sisendi saamiseks – sellest kõigest sõltub meetodi valik.
- 2. Kes on osalejad ja sihtrühm?**
Osalejate tundmine saab anda sisendi sellele, mis tasemel saab asjadest rääkida: kas tegemist on valdkonna ekspertidega või on nende jaoks teema uus ja tuleks alustada algusest.
- 3. Kaasamise kava koostamine.**
Planeeri piisavalt aega, et osalejad saaksid varakult teada, mis ajal neid vajatakse, ning kindlasti planeeri kaasamistegevuste jaoks aega varuga, sest asjad võtavad tihti peale kauem aega, kui võiks arvata.
- 4. Millised on saadaolevad ressursid?**
Ressursse ei vaja üksnes kohvipausid, vaid ka kogu kaasamistegevustele eelnev töö.
- 5. Mida on vaja kommunikeerida?** Mis lugu saab jutustada?
Inimesed on aegade algusest istunud ümber lõkke ja kuulanud lugusid. Mõttele, kas sa saaksid jutustada kaasamisel mingit lugu, mis kõnetab su sihtrühma.⁷

Mida täpsemini on lähteülesanne sõnastatud ja kõik muud olulised elemendid teada, seda lihtsam on valida kõige paremini sobivat kaasamise meetodit. Täpsemalt saab lugeda kaasamise planeerimisest [kaasamise käsiraamatu](#) 5. ja 6. peatükist.

Kaasamise meetodid

Milliseid kaasamise meetodeid oled oma töös kasutanud? Milliseid muid kaasamise meetodeid veel tead?

Kõige enam kasutatavad kaasamise meetodid Eestis on teavitussüritused või trükkised, kirjalikud konsultatsioonid ning koosolekud partneritega (läbirääkimised, töörühmad jms).⁸

⁶ Hinsberg, H., Kübar, U. 2014. Kaasamine avalikus sektoris ja vabakonnas, Riigikantselei

⁷ Lisainfot kommunikatsiooni ja lugude jutustamise kohta saab Zero Waste koostuskäsiraamatu peatükist "[Kommunikatsioon ja lugude jutustamine](#)".

⁸ Hinsberg, H., Kübar, U. 2014. Kaasamine avalikus sektoris ja vabakonnas, Riigikantselei

Enne kaasamise kohtumist on hea **anda osalejatele lugeda teemakohaseid materjale**, et nad saaksid end asjaga kurssi viia. Ringmajanduse puhul on see hea lähenemine, sest kahjuks levib Eestis tugevalt arusaam, et ringmajandus on jäätmekäitlus. Eelnev lugemine saab aidata korrigeerida seda väärarusaama ja alustada kaasamist ühiselt lehelt. Siinkohal tuleb arvestada, et materjalid oleks sihtrühmale arusaadavad ja jõukohased. Inimestele, kes pole eriti kokku puutunud juriidiliste tekstidega, pole sobilik anda lugeda kirjeldusi EL direktiividest.

Kaasamise alguses on mõjus **aktiveerida osalejate eelteadmisi** küsimuste või harjutuste varal, kus nad saavad jagada, mida nad teema kohta juba teavad. See aitab kaasamise juhil aru saada, mida osalejad teavad või ei tea, ning nende suhtumisest ning osalejad saavad häälestuda ja infot oma olemasolevate teadmistega siduda.

Kindlasti on oluline meetod küsimuste esitamine. Õigesti vormistatud ja esitatud küsimustel on imeline võime aktiveerida mõtlemist, avada mõtteid ja arendada arutelu. Küsimuste esitamise olulisusest ja viisidest saab täpsemalt lugeda [Zero Waste koolituskäsiraamatu](#) peatükist "Miks on küsimused olulised?". Lisaks on küsimused vajalikud, et aidata inimestel nende väärmõisteid muuta. Sellest saab lugeda õppematerjalist "Kuidas aidata muuta inimeste vaele arusaamu ehk väärmõisteid ringmajandusest."

Kaasamise näited

Kaasamise olukorrad ja eesmärgid võivad olla väga erinevad. Allpool toome kolm näidet ja küsimused, millele mõelda kaasamise ettevalmistamisel ja läbiviimisel.

Ringmajandust tutvustava ürituse korraldus

- Mõttele, mis on ürituse eesmärk ja sisu tase. Kas soovid anda edasi põhiteadmisi või kuidagi ürituse käigus ka sisendit saada?
- Kes on ürituse sihtrühm? Eri sihtrühmadel on ise vajadused. Püüdes rahuldada kõikide soove korraga, võib juhtuda, et lõpuks pole keegi rahul. Võib mõelda, kas teha eri sihtrühmadele erinevad üritused või jagada sihtrühmadele infot paralleelselt.
- Kuidas plaanid koguda osalejatelt sisendit? Ringmajandus on praeguseks üpriski levinud teema, mis tähendab ka, et paljudel on selle kohta kujunenud arvamus või eelhoiak. Kindlasti tuleks mõelda, kuidas neid teada saada, toetades samal ajal psühholoogilisi põhivajadusi.
- Mis infot saad jagada osalejatega pärast üritust? Liiga tihti jäävad üritused lihtsalt üritusteks, millel ei ole mingit mõju. Selle vältimiseks saada pärast üritust osalejatele kokkuvõttev kiri infoga, kuidas nad saavad edaspidi panustada.

Kaasamine ringmajandava asula/piirkonna loomiseks

- Kaardista sihtrühmad, keda see protsess mõjutab. Ringmajandust ei saa rakendada ainult ühes sihtrühmas, seega on oluline, et kõik osalised on mingil moel seotud ja kaasatud.
- Informeeri sihtrühma eesmärgist, ajakavast ja ootustest tema panusele.
- Olenevalt erinevate sihtrühmade eelteadmistest – ka need on vaja kuidagi teada saada! – võib olla vajalik kõigepealt inimesed samale lehele saada ehk rääkida, mis ringmajandus on ja mida see ei ole.
- Protsessi alguses on hea kaardistada kõik valdkonnad, mis on ringmajanduse teemast mõjutatud. Seejärel võib osalejatega kujutleda ringmajandavat asulat, seda ideaali. Head meetodid selleks on vaikne ajurünnak (kõik kirjutavad vaikselt oma mõtted üles) või maailmakohviku formaat (arutelud väikestes laudkondades erinevatel teemadel). See annab suuna ja arusaamise, kuhu tahetakse liikuda, ning seeläbi ka jutupunktid.
- Kui tegemist on pikemaajalise protsessiga, siis kindlasti peaks hoidma osalisi kohtumistevahelisel ajal asjade käiguga kursis.

Ringmajandust rakendava süsteemi (nt korduskasutussüsteemi) toetamine ja elluviimine

- Kutsu kohale kõik süsteemiga seotud osalised, et saada terviklik ülevaade. Näiteks toidunõude korduskasutussüsteemide arendamisel võivad need olla süsteemi pakkujad, toidunõude pakkujad, restoranid ja kohvikud, Põllumajandus- ja Toiduamet, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium.
- Esimene samm on tihti osaliste ärakuulamine. Muutuste juures on inimestel tihti palju hirme, millest mõni võib olla realistlik, mõni mitte. Kuid oluline on anda ruumi inimestele kõiki neid hirme jagada ja neile ka mõistvalt vastata. Sealt edasi tuleks aga liikuda lahenduste loomisele.
- Mõttele, mida on vaja saavutada. Ringmajanduse rakendamisel on tihti ees süsteemseid takistusi, millest saab üle osaliste kaasamisel ja ühise eesmärgi olemasolul. See ühine eesmärk tuleks ka koos sõnastada, et kõik saaksid ühtmoodi aru.
- Suuremate muutuste puhul on hea esialgu katsetada muutust väiksemal skaalal, kus aga on kõigi panus vajalik.
- Leppige omavahel kokku, kes vastutab mis löigu eest, et süsteem saaks rakendatud.

Üks ühele ettevõttega suhtlemine

- Veendu, et ettevõtte kaasab võtmeisikud, nt juhtkond, arendusjuht, tootmisjuht.
- Informeeri ettevõtet, mis eesmärgil teda kaasatakse ja miks.
- Alustada võiks sellest, et ettevõtte saab jagada enda perspektiivi, võimalusi ja väljakutseid. Alles siis võiks pakkuda oma mõtteid ja ideid. Kindlasti tuleb välja selgitada, mis on ettevõtte teadmised ringmajandusest ning vajaduse korral aidata muuta väärmõisteid.

Muidugi on kõikide eespool toodud näidete ülesehitus palju detailsem, kuid esitatu sobib hästi alguspunktideks. Kaasamist, eriti ringmajanduse kontekstis, ei tohiks karta, vaid just edendada koostööd igal tasemel, kus võimalik.

Edasimõtlemiseks:

Millise peamise mõtte võtad kaasa kaasamisest ringmajanduse rakendamiseks?

Kes on sinu töös olulised osalised ja kuidas neid kaasata tahaksid?

Korduma kippuvad küsimused

Kas ma ei tohi lihtsalt ise ära otsustada, mis vaja? Miks ma pean aega raiskama kaasamise protsessidele? Niikui ei tule sealt mingit head sisendit.

Kaasamine ei ole kindlasti ajaraiskamine. Põhjus, miks kaasamine pole varem head sisendit andnud, võib olla vähene ettevalmistus või vale meetodi valik. Ise otsustamine, eriti kui mõjutatud on palju huvirühmi, loob riski, kus otsust ei austata või see tekitab frustratsiooni ja omakorda vastupanu. Seega, läbimõeldud kaasamise planeerimise ja elluviimise kasutegurid on suuremad ajakulust.

